

In onze kinderbijbels werd Jezus vaak afgebeeld als een blonde man met blauwe ogen. Dat was voor de kinderen, voor wie het was bedoeld, een herkenbaar plaatje. Om die reden kreeg Hij voor Chinese kinderen spleetogen en was Zijn huidskleur voor kinderen in Afrika zwart. Dat zou niet zo'n probleem hoeven te zijn, ware het niet dat een dergelijk beeld zomaar een mensenleven lang kan meegaan. Als dan theologie en prediking Hem ook nog eens losmaken uit Zijn Joodse context wordt het opeens een stuk ernstiger vanwege de verstrekkende consequenties. De kerk heeft dat al vanaf de eerste eeuwen gedaan. Dat Jezus mens werd, is benadrukt: *"het Woord is vlees geworden"*. Maar dat Hij, als zoon van het Joodse meisje Maria, behoort tot het Joodse volk, werd als minder relevant beschouwd. Anselmus van Canterbury (aartsbisschop van Canterbury in de 11^e eeuw) schreef dan ook *"Cur Deus homo"* (*"Waarom God mens werd"*). Jezus werd mens en stierf als mens, niet als Jood. Deze visie is even lang blijven bestaan als de zogenaamde vervangingsleer.

Kentering

In de 20^e eeuw, met name na de Tweede Wereldoorlog, is vooral door de stichting van de staat Israël, hier geleidelijk een kentering ontstaan. De rol van Israël was blijkbaar toch niet uitgespeeld in het heilsplan van God. Toch drongen de ingrijpende consequenties hiervan voor theologie en kerk, ondanks meerdere publicaties, maar langzaam door. Vorig najaar verscheen van Henk Bakker – hoogleraar theologie aan de VU en kenner van de vroege kerk – *"Jezus, reconstructie en revisie"*.

Enkele citaten hieruit:

- *"het is niet mogelijk om een verantwoord beeld van Jezus te geven zonder Jezus' Jood-zijn als de dragende grond van zijn identiteit en persoonlijkheid te nemen"*,
- *"een kerk die Jezus volgt, moet aan de onwetendheid over Jezus' Jood-zijn voorbij, en zo mogelijk ook aan de schijn voorbij alsof dit allemaal niet uit zou maken"*,
- *"het heeft de kerk veel tijd en moeite (en verdriet) gekost om te beseffen, dat het Jood-zijn van Jezus drager van zijn persoonlijkheid is en dat alleen van daaruit kan worden gesproken over zijn woorden, daden en titels"*.

Joodse stemmen

De Messiasbelijdende Jood David Stern – hoogleraar economie en theoloog – schrijft in zijn boekje *"Het Evangelie is Joods... een eerherstel"*:

- *"we zouden een start moeten maken door werkelijk te proberen de tekst van het Nieuwe Testament te begrijpen zoals de toehoorders uit de 1^e eeuw die zouden hebben begrepen en toegepast in de situatie van hun leven"*,

Jezus in context

- *“de idee dat de Messias het Joodse volk belichaamt zou niet vreemd moeten zijn voor (christ)gelovigen, die dat nu juist leren over Yeshua en de kerk. Wat betekent het anders, als we het hebben over de kerk een als lichaam, waarvan de Messias het hoofd is? Of een tempel waarvan Hij de belangrijkste hoeksteen is?”*
- *“de kerk heeft echter niet duidelijk begrepen dat de Heilige van Israël, Yeshua, niet alleen een verbintenis is aangegaan met de kerk, maar ook met het Joodse volk. Wanneer Christenen dit volledig hebben begrepen en aan de Joden kunnen meedelen dat, door Yeshua, de Messias, het Joodse volk zijn bestemming zal bereiken, heeft het een minder vreemd en meer aantrekkelijk evangelie gehoord”*
- *“anti-Joodse uitleggingen van het Nieuwe Testament vervangen door uitleggingen die passen bij zijn Joodse achtergrond... dat zou wel eens de enige effectieve manier kunnen zijn om onbewuste vormen van antisemitisme aan te pakken”*

De Joodse nieuw-testamenticus Pinchas Lapide toont in zijn boekje *“Geen nieuw gebod”*, een joodse visie op de evangeliën (Ten Have, Baarn, 1985) aan hoe Jezus spreekt vanuit Zijn Joodse achtergrond.

Twee voorbeelden uit de zgn. bergrede (Mattheüs 5 - 7):

1. Jezus en de Thora (Lezen: 5 : 17 - 19)

Hij is dus niet gekomen om Thora en Profeten af te schaffen, maar om die te vervullen. In de hierop volgende perikoop (5 : 21 - 48) klinkt zesmaal *“maar ik zeg u”*. Dit is veelal uitgelegd als het stellen van antithesen tot de Thora en zou Jezus dus afstand hebben genomen tot het Jodendom van Zijn dagen. Dit is geenszins het geval: *‘Maar ik zeg u’* is een geijkte uitdrukking, ontleend aan het dialogische karakter van het rabbijnse onderwijs. Dat stelt uitlegging tegenover uitlegging en brengt daarbij niet alleen niet iets nieuws, maar het wil - geheel in tegenstelling daarmee - terug tot de oorspronkelijke door God bedoelde betekenis van de Thora.

Het *‘maar’* als vertaling van het Griekse *‘ὅτι’* suggereert een scherpe tegenstelling en is daardoor te zwaar aangezet; dan had er *‘ἀλλά’* moeten staan. *‘En ik zeg u’* geeft de bedoeling beter weer.

2. Het Onze Vader (6 : 9 - 13)

- *“kerkelijke gebeden zijn in hun geloofskern en hun formulering des te Joodser naarmate men ze verder tot hun oerbronnen kan terug volgen. In het geval van het Onze Vader mag worden vast-gesteld, dat het aandoet als een bloemlezing uit het gebedenboek van de synagoge. Wat zou van een vrome Jood, die in de evangeliën niet minder dan 14x als ‘rabbi’ wordt aangesproken, ook anders verwacht kunnen worden?” (pag. 8)*
- *“het Onze Vader kent in zijn compactheid, innerlijke logica, laconieke korthed en diepe vroomheid in de hele liturgie van het Jodendom nauwelijks zijns gelijke”. (pag. 9)*

Jezus in context

Lapide merkt bij de gebruikelijke Nederlandse vertaling het volgende op:

- *'Uw Koninkrijk kome'* is niet een geheel juiste weergave, aangezien het hier niet over een geografisch gebied gaat, maar om het koning-zijn of de alleenheerschappij van God, dus beter: *'Uw Koningschap kome'*,
- het werkwoord *'geschieden'* in *'Uw wil geschiede'* betekent: gebeuren, voorvallen; dit is in tegenspraak met de Joodse - en ook door Jezus gestelde - prioriteit van het doen. De Engelse vertaling *'Thy will be done'* doet hieraan wel recht. *'Uw wil worde gedaan'* is dus beter,
- voor *'vergeven'* in *'gelijk ook wij vergeven'* staat in de oudste handschriften de voltooid tegenwoordige tijd; dit levert als vertaling op: *'gelijk ook wij vergeven hebben'*. Jezus zegt het in 5 : 23 - 24 heel sterk: je kunt beter de priester laten wachten bij het altaar dan dat je je naaste laat wachten op schulderkenning.

Franz Mussner (R.K. hoogleraar N.T. te Trier) schrijft in zijn *"Traktat über die Juden"*: *"Het Onze Vader is het gebed van de Jood Jezus, dat ook iedere Jood zonder innerlijke reserve kan meebidden. Het is het grote bruggebed tussen de Joodse en de Christelijke Gemeente. Ook in het Onze Vader leven 'de Joodse categorieën' voort, tot op deze dag"*.